

Lausunto Pohteen sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta 2027–2030, syksy 2026

Vastaaja:

-

Vastaus:

14.10.2026, 16.40 - 14.10.2026, 16.46

1. Lausuntoa antavan rooli *

Organisaation puolesta, organisaation nimi:

Oulun hiippakunnan tuomiokapituli

2. Lausuntoa antavan yhteystiedot *

Etunimi	Juha
Sukunimi	Rauhala
Sähköposti	juha.rauhala@evl.fi

3.

Oulun hiippakunnan tuomiokapituli kiittää mahdollisuudesta lausua Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta vuosille 2027–2030.

Tuomiokapituli tarkastelee suunnitelmaa Oulun evankelis-luterilaisen hiippakunnan tuomiokapitulin ja alueen paikallisseurakuntien näkökulmasta. Seurakunnat kohtaavat päivittäin lapsia, nuoria, perheitä, työikäisiä, ikääntyneitä, omaishoitajia, vammaisia ihmisiä, mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa eläviä sekä taloudellisesti ja sosiaalisesti vaikeissa tilanteissa olevia. Siksi seurakunnilla on palvelujärjestelmää täydentävää kokemustietoa alueen ihmisten hyvinvoinnista, palvelujensaavutettavuudesta ja hyvinvoinnin vajeista.

1. Suunnitelman yleinen suunta

Tuomiokapituli pitää perusteltuna suunnitelman tavoitetta turvata alueen asukkaille yhdenvertaiset, laadukkaat ja vaikuttavat talvelut sekä vahvistaa ennaltaehkäisevää työtä, perustason talveluja, hoidon jatkuvuutta ja kotiin annettavaa tukea. Erityisen kannatettavia ovat yhden yhteydenoton periaate, omalääkäri- ja omahoitajamallin kehittäminen, perhekeskustoiminta, mielenterveys- ja päihdetalvelujen perustason vahvistaminen, Asunto ensin -periaate, perhehoidon kehittäminen sekä liikkuvien talvelujen käyttäminen pitkien etäisyyksien alueella. Talouden tasapainottaminen on välttämätöntä. Samalla talouden ja talvelujen vaikuttavuuden arvioinnissa on tarkasteltava yksittäisten toimenpiteiden lisäksi niiden yhteisvaikutuksia ihmisten arkeen. Heikommissa asemassa oleviin kohdistuva säästö voi myöhemmin lisätä raskaampien talvelujen tarvetta, kasvattaa läheisten kuormitusta ja siirtää painetta seurakuntien diakoniatyöhön ja muille matalan kynnyksen toimijoille. Tuomiokapituli esittää, että jokaisesta merkittävästä talveluverkon tai etuuksien muutoksesta laaditaan ennakkollinen ihmisvaikutusten arviointi. Arvioinnissa tulee huomioida erityisesti pienituloiset, omaishoitajat, vammaiset ihmiset, mielenterveys- ja päihdetalvelujen asiakkaat, lapset ja nuoret sekä harvaan asutuilla alueilla elävät.

2. Omaishoito tulee nähdä investointina alueen hoivakyydyn

Tuomiokapituli suhtautuu kriittisesti omaishoidon tuen ylempien palkkioluokkien ja toimeksiantosopimuksella toimivien sijaishoitajien palkkioiden 30 prosentin alentamiseen. Omaishoitajat kantavat huomattavan vastuun läheistensä arjesta ja mahdollistavat monen ihmisen asumisen omassa kodissaan. Palkkioiden alentamiseen sisältyy riski omaishoitajien toimeentulon ja jaksamisen

heikkenemisestä, lakisääteisten vapaiden jäämisestä käyttämättä sekä hoidettavien siirtymisestä aikaisemmin raskaampiin palveluihin.

Tuomiokapituli esittää, että palkkioiden alentamisesta luovutaan tai muutos valmistellaan uudelleen siten, että ennen päätöksentekoa arvioidaan:

1. vaikutukset omaishoitajien toimeentuloon ja jaksamiseen
2. vaikutukset omaishoitajana jatkamiseen
3. sijaishoitajien saatavuus
4. vaikutukset lakisääteisten vapaiden toteutumiseen
5. mahdolliset kustannussiirtymät kotihoitoon, asumispalveluihin ja erikoissairaanhoidon.

Omaishoitajien kuulemisen tulee olla olennainen osa jatkovalmistelua. Samalla on vahvistettava omaishoitajien neuvontaa, vertaistukea, vapaiden joustavia toteuttamistapoja ja matalan kynnyksen psykososiaalista tukea yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa.

3. Palvelujen alueellinen yhdenvertaisuus

Pohjois-Pohjanmaa on maantieteellisesti laaja ja olosuhteiltaan vaihteleva alue.

Palvelupisteiden yhdistäminen ja toimintojen keskittäminen voivat olla joissakin tilanteissa perusteltuja, mutta etäisyyksien kasvua ei voida korvata yksinomaan digitaalisilla palveluilla.

Väestön ikääntyminen lisää kuntoutuspalvelujen tarvetta tulevina vuosina. Tämän vuoksi kuntoutusyksiköiden kehittämisessä tulee painottaa palvelujen saavutettavuutta, hoitoketjujen toimivuutta ja olemassa olevien toimivien palvelukokonaisuuksien vahvistamista.

Pitkät asiointimatkat kohdistuvat raskaimmin ihmisiin, joilla ei ole omaa autoa, toimintakykyä itsenäiseen liikkumiseen tai taloudellisia mahdollisuuksia matkustaa. Palvelun muodollinen olemassaolo toisella paikkakunnalla ei vielä merkitse sen tosiasiallista saavutettavuutta.

Tuomiokapituli esittää, että palveluverkon muutoksissa asetetaan selkeät kriteerit enimmäisasiointimatkoihin, kuljetusten järjestämiselle, liikkuville palveluille ja paikallisesti tarjottaville lähipalveluille. Vaikutuksia tulee seurata kunnittain ja väestöryhmittäin, ei ainoastaan koko hyvinvointialueen tasolla.

Erityisesti vammaisten henkilöiden asumisen ja päivätoiminnan muutoksissa tulee turvata yksilöllinen arviointi, henkilön oma tahto, läheissuhteiden säilyminen sekä mahdollisuus jatkaa osallisena tutussa yhteisössä. Etäpalvelu ei saa korvata sellaista kasvokkaista toimintaa, jonka keskeinen sisältö on yhteisöön kuulumisen, vuorovaikutus ja osallisuus.

4. Digitaalisten palvelujen rinnalla on säilytettävä inhimillinen asiointikanava

Digitaaliset palvelut ja tekoäly voivat parantaa palvelujen saatavuutta, sujuvuutta ja ammattilaisten ajankäyttöä. On hyvä, että suunnitelmassa vastuu hoito-, palvelu- ja viranomaispäätöksistä säilyy ammattilaisella.

Tuomiokapituli korostaa kuitenkin, ettei digitaalinen asiointi saa muodostua palvelun saamisen ehdoksi. Digitalisaatiolla ei pidä lisätä eriarvoisuutta tai siirtää palvelujärjestelmän tehtäviä asiakkaan, omaisen tai vapaaehtoisen vastuulle.

Jokaisessa digitaalisessa palvelussa on turvattava vaihtoehtoinen puhelin- tai lähipalvelu. Lisäksi tarvitaan käytännön digitukea sekä selkokielisiä, kielellisesti saavutettavia ja eri kommunikaatiotavat huomioivia palveluja. Digipalvelujen onnistumista tulee arvioida myös sen perusteella, ketkä eivät käytä niitä ja mistä tämä johtuu.

5. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Yhden yhteydenoton toimintamalli, perhekeskustoiminta sekä kotiin ja arkiympäristöön annettava tuki ovat oikeansuuntaisia. Palvelurakenteen uudistamisessa on kuitenkin varmistettava, etteivät henkilöstövähennykset tai palvelujen yhdistäminen heikennä varhaisen tuen saatavuutta.

Seurakunnat tavoittavat laajasti lapsia, nuoria ja perheitä varhaiskasvatuksen, perhetoiminnan, nuorisotyön, koulu- ja oppilaitosyhteistyön, leiritoiminnan, perheneuvonnan ja diakonian kautta. Seurakuntien toiminta on usein maksutonta, paikallista ja helposti lähestyttävää. Tämä mahdollistaa tuen saamisen ilman leimaantumista.

Tuomiokapituli esittää, että seurakuntien edustus ja tiedonkulku kirjataan osaksi perhekeskusten maakunnallisia, alueellisia ja paikallisia rakenteita. Seurakuntien toimintaa ei tule nähdä lakisääteisiä palveluja korvaavana, vaan niitä täydentävänä kumppanuutena.

6. Mielenterveys-, päihde- ja asunnottomuustyö

Tuomiokapituli kannattaa Asunto ensin -periaatetta, kotiin vietävän tuen vahvistamista sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen integraatiota.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa luottamuksellisen hoitosuhteen ja kasvokkaisen kohtaamisen merkitys on suuri. Fyysisten asiointipisteiden vähentämistä ei tule toteuttaa ennen kuin liikkuvien, kotiin vietävien ja muiden korvaavien palvelujen kapasiteetti on todellisuudessa olemassa.

Seurakunnilla on keskusteluavussa, päihde- ja kriminaalituessa, surutyössä, ruoka-avussa, talousneuvonnassa ja yhteisöllisessä toiminnassa sellaista osaamista, joka voi täydentää julkisia palveluja. Asiakasohjauksen Pohteen ja seurakuntien välillä tulee olla molemminpuolista, suunnitelmallista ja tietosuojaan huomioivaa.

7. Seurakunnat strategisina kumppaneina

Suunnitelmassa kunnat, järjestöt ja seurakunnat tunnistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyökumppaneina. Tämä on tärkeä lähtökohta, mutta kumppanuus tulee kuvata nykyistä konkreettisemmin.

Seurakunnat ovat julkisoikeudellisia, paikallisia ja ammatillisesti johdettuja yhteisöjä. Niillä on toimintaa lähes kaikilla alueen paikkakunnilla, koulutettua henkilöstöä, vapaaehtoisia, toimitiloja sekä kykyä tavoittaa ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa.

Tuomiokapituli esittää, että lopulliseen järjestämissuunnitelmaan lisätään erillinen kuvaus Pohteen, seurakuntien ja järjestöjen kumppanuudesta. Siinä tulee määritellä ainakin:

- yhteistyörakenteet maakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla
- Pohteen ja seurakuntien nimetyt yhteyshenkilöt
- palveluohjaus seurakuntien ja Pohteen välillä
- yhteistyö lasten, perheiden, ikäihmisten, omaishoitajien, vammaisten sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen alueilla
- ruoka-apuun ja taloudelliseen tukeen liittyvät toimintamallit
- seurakuntien kokemustiedon hyödyntäminen hyvinvointitiedossa
- Reittis-palvelun käyttö
- yhteiset koulutukset, harjoitukset ja vaikuttavuuden arviointi.

Seurakunnille ei tule siirtää hyvinvointialueen lakisääteistä vastuuta. Yhteistyötä on rakennettava voimavaroja yhdistävänä ja vastuut selkeästi määrittelevänä kumppanuutena.

8. Turvallisuus, kriisit ja varautuminen

Pohteen ja Oulun hiippakunnan yhteistyö henkisessä huollossa on edennyt myönteisesti.

Vuonna 2025 solmittu yhteistyösopimus sekä yhteiset kokoukset ja harjoitukset ovat vahvistaneet toimintavalmiutta.

Tuomiokapituli esittää, että järjestämissuunnitelmassa tunnistetaan kirkon henkinen huolto osaksi alueen psykososiaalisen tuen ja varautumisen kokonaisuutta. Yhteistyössä tulee varmistaa ajantasaiset yhteystiedot, alueelliset hälytyskäytännöt, yhteiset koulutukset, osallistuminen valmiusharjoituksiin sekä kriisitilanteiden jälkeinen arviointi.

Henkinen ja hengellinen tuki tulee nähdä osana ihmisen kokonaisvaltaista kohtaamista.

Tukea tarjotaan avun tarpeen perusteella ja ihmisen vakaumusta kunnioittaen.

9. Mittarit ja seuranta

Tuomiokapituli esittää, että suunnitelman mittareita täydennetään kuvaamaan:

- omaishoitajien jaksamista ja vapaiden toteutumista
- palvelujen tosiasiallista alueellista saavutettavuutta
- fyysisen palvelun korvaavien liikkuvien palvelujen toteutumista
- digipalvelujen ulkopuolelle jääviä ryhmiä
- hoito- ja asiakassuhteiden jatkuvuutta
- yksinäisyyttä, osallisuutta ja yhteisöihin kiinnittymistä
- palvelujen kustannusten siirtymistä toisille palvelualueille
- seurakuntien ja järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön laajuutta ja vaikutuksia
- asiakkaiden kokemusta kuulluksi tulemisesta ja ihmisarvoisesta kohtelusta.

Merkittävien muutosten vaikutuksia tulee arvioida vuosittain yhteistyössä asukkaiden, henkilöstön, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Jos seurannassa ilmenee palvelujen saatavuuden, turvallisuuden tai yhdenvertaisuuden heikkenemistä, tarvitaan valmius muuttaa tehtyjä ratkaisuja.

10. Yhteenveto

Oulun hiippakunnan tuomiokapituli pitää suunnitelman kokonaislinjaa monelta osin rakentavana. Ennaltaehkäisy, hoidon jatkuvuuden, kotiin vietävien palvelujen, perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen on kannatettavaa.

Jatkovalmistelussa tarvitaan kuitenkin vahvempaa ihmisvaikutusten arviointia. Erityistä huomiota tulee kiinnittää omaishoidon tuen leikkauksiin, vammaisten ihmisten osallisuuteen, palvelujen alueelliseen saavutettavuuteen, digitaaliseen yhdenvertaisuuteen sekä siihen, etteivät taloudelliset säästöt lisää raskaampien palvelujen tarvetta tai siirrä vastuuta läheisille, seurakunnille ja vapaaehtoisille.

Pohteella, seurakunnilla ja Oulun hiippakunnan tuomiokapitulilla on yhteinen tavoite:

pohjoispohjalaisten hyvinvoinnin, turvallisuuden, ihmisarvon ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen. Tuomiokapituli ja seurakunnat ovat valmiita jatkamaan ja syventämään yhteistyötä näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Yhteistyön tulee perustua selkeisiin rakenteisiin, paikalliseen vuoropuheluun, molemminpuoliseen tiedonkulkuun ja erityisesti niiden ihmisten kuulemiseen, joiden ääni muutoksissa jää helposti heikoimmaksi.